

Psykofarmaka gör mer skada än nytta för den enskilde och innebär enorma kostnader för samhället

Det menar Robert Whitaker, som i sin senaste bok tar tempen på den amerikanska psykvården

Författaren och journalisten Robert Whitaker är på besök i Göteborg för att berätta om sin bok "Anatomy of an Epidemic". Trots att han är en känd debattör som föreläser över hela världen, så är detta hans enda framträdande i Sverige. Det är synd, för hans budskap är omtumlande och minst sagt kontroversiellt.

Robert Whitaker arbetade i slutet av 1990-talet som vetenskapsjournalist på Boston Globe. Tillsammans med en journalistkollega skrev han en serie medicinska artiklar som handlade om de häpnadsväckande undersökningar som Världshälsoorganisationen gjort av patienter med schizofreni. Studierna visade att personer som drabbats av sjukdomen i USA och resten av i-världen aldrig återhämtade sig utan blev kroniskt sjuka, medan de som levde i ett fattigt land, som Indien eller Nigeria, ofta blev helt återställda efter en kort tids behandling.

Robert Whitaker blev minst sagt överraskad över de resultat han fann, eftersom han på den tiden trodde att psykofarmaka fixade en kemisk obalans i hjärnan och därför var nödvändiga i behandlingen av schizofreni.

– Vi skrev bland annat om experiment i USA där schizofrenipatienterna tvingades sluta medicinera. Det tyckte vi var oetiskt. Man skulle ju aldrig ta ifrån en diabetiker hans insulin, så varför förvägra någon med schizofreni att ta sin antipsykosmedicin?

Artikelserien gjorde Robert Whitaker intresserad av ämnet och han skrev sin första bok "Mad in America".

– Den var kontroversiell och min agent rådde mig att aldrig mer skriva om ämnet, säger han.

Därför dröjde det tio år innan han skrev "Anatomy of an Epidemic". I den boken pekar han på vilka konsekvenser överförskrivningen av psykofarmaka i dagens USA får.

– Alltihop började med att Thorazine introducerades på ett mentalsjukhus i USA 1955. Thorazinet, som var ett psykofarmaka, betraktades som en revolution när det kom. Det jämfördes med upptäckten av penicillinet inom allmänmedicinen, säger Robert Whitaker.

Förväntningarna var höga inom psykiatri; äntligen fanns ett botemedel mot alla psykiska sjukdomar. 1988 kom efterföljaren Prozac, som ansågs ännu bättre. Det amerikanska folket matades med tevereklam som påstod att depression berodde på serotoninbrist i hjärnan. Genom att tillföra serotonin skulle problemet vara löst. För många var det en ren lättnad att det nu verkade finnas en fysisk förklaring till deras psykiska problem. Men Robert Whitaker menar att folk blivit vilseledda.

– Vetenskapsmän konstaterade redan 1984 att teorin om serotoninbrist var felaktig. 2002 kom även psykiatriprofessorn Stephen Stahl fram till precis samma sak i sina undersökningar, vilket är intressant med tanke på att han är en person som gillar molekyler och väldigt gärna ville tro på historien om serotoninbrist.

Myten om serotonin lever dock kvar hos cirka 85 procent av det amerikanska folket och det finns starka ekonomiska intressen bakom. Läkarna förser cirka 10 procent av den vuxna befolkningen med antidepressiv medicin. Det är patienterna själva som efterfrågar medicinen när de besöker sin husläkare för att de exempelvis har sömnproblem eller ligger i skilsmässa.

– 25 procent av alla kvinnor i åldern 18-65 år använder antidepressiv medicin. En del män tycker att det här är bra. Fruarna är lättare att leva med; de tjuatar inte så mycket, säger Robert Whitaker.

Han ser ut över publiken och ger oss en tankeställare: Om nu medicinerna vore så verkningsfulla som de påstås vara, hur kommer det sig då att antalet psykiskt sjuka fortsätter att öka dramatiskt i USA? 1955 fick 355 000 vuxna amerikaner sjukersättning från staten på grund av psykisk ohälsa. 1985 var motsvarande siffra uppe i 1,25 miljoner och i dag överstiger den 4 miljoner. Men långt fler, cirka 30 miljoner amerikaner, har psykiska problem, enligt National Institut of Medical Health.

Forskningen visar att psykofarmaka i längden inte bara är verkningslösa, utan också farliga.

Hjärnan anpassar sig till medicinerna, vilket kan skapa nya problem hos patienten. Läkaren kan då skriva ut nya läkemedel, som inte heller fungerar efter ett tag. Resultatet blir att många patienter blir kroniskt sjuka.

– I USA är det praxis att låta personer med en schizofrenidiagnos ta medicin livet ut, vilket leder till kronisk sjukdom och svåra biverkningar som exempelvis stor viktuppgång och minnesproblem. Det finns bra research som förklarar varför, hävdar Robert Whitaker och hänvisar till Nancy Andreasen, framstående hjärnforskare och psykiatriker, som i sin forskning visat att hjärnan krymper vid långvarigt bruk av psykofarmaka.

Det som oroar Robert Whitaker allra mest är utvecklingen bland de unga. Under en tjuugoårsperiod ökade antalet ungdomar som fått en psykiatrisk diagnos från 16 200 personer 1987 till 561 569 personer 2007. I dagens USA ligger siffran på över 600 000 och det är numera vanligare att barn får en psykiatrisk diagnos än en fysisk. Så små barn som tvååringar, medicineras för att de har problem med sin impuls kontroll.

– Det kanske är bekvämt, men det finns inga bevis för att barn i längden blir hjälpta av psykofarmaka. Ingen frågar sig heller om det är bra för det enskilda barnet, som drabbas av svåra biverkningar i form av magproblem, viktuppgång, diabetes och motoriska tics.

Statistiken visar att gruppen fosterhemsplacerade barn och ungdomar är överrepresenterad.

Där har i stort sett alla någon form av psykiatrisk diagnos och får flera olika mediciner.

– Några av de här barnen kommer så småningom att bli bipolära som en följd av sin långvariga medicinering, säger Robert Whitaker.

Konsekvenserna för individen och samhället i stort oroar honom. Han menar att psykofarmaka blivit lösningen på den psykiska ohälsan eftersom amerikanerna vill ha "a quick fix".

– Men det är kontraproduktivt för samhället. Vi uppmanas att se på oss själva som veka och hjälplösa inför de känslomässiga svårigheter vi hamnar i. Det är inte bra för samhället! Vi behöver en filosofi som uppmuntrar oss att vara smarta, handlingskraftiga och dugliga för att kunna hantera de problem vi ställs inför. Svårigheter är också en del av livet. Statens utgifter för mediciner och sjukvård är enorma. 2001 var kostnaden 85 miljarder dollar, 2007 hade den ökat till 170 miljarder dollar och 2015 förväntas den ligga på det dubbla.

– Samhället har inte råd med detta, säger Whitaker med eftertryck.

Han har givetvis fått kritik från fackfolk som tycker att han oroar allmänheten i onödan.

Men han har också fått många positiva reaktioner från läkare som säger "varför fick jag inte lära mig det här under min utbildning? I fortsättningen kommer jag att tänka mig för innan jag skriver ut psykofarmaka."

Robert Whitaker blir numera insläppt i psykiatrins finrum. Han föreläste nyligen på ett fullsatt möte hos American Psychiatric Association och han inbjuds till de "great rounds" som finns på medicinutbildningarna runt om i USA, dit vanligtvis endast professorer har tillträde. Han är en engagerad talare som kan sitt ämne. Psykiatrikernas språk är evidensbaserat och får att nå dem måste han prata deras språk. Han ägnar mycket tid åt att visa statistik och referera till vad olika forskare kommit fram till.

– Det är "deras folk" som har gjort undersökningarna, inte jag. Som reporter pekar jag bara på resultaten och säger "titta vad de har funnit". Min roll är att informera och få i gång en debatt.

Folk har rätt att veta vilka konsekvenserna är vid långvarig användning av psykofarmaka. Hur ska de annars kunna göra riktiga val? Forskarna anser att psykofarmaka fyller en funktion under en kort tid. Därför har de en plats i vården, men en annan plats än den i dag, menar Robert Whitaker.

– Personligen tycker jag att psykofarmaka ska användas så lite som möjligt. I det långa loppet blir de en fälla och vi bör försöka hjälpa så många som möjligt att sluta använda dem. Så vad gör vi istället? Vi borde läsa Shakespeare, tycker Whitaker och citerar dramatikern som säger att "förmågan att bli galen finns inom oss alla".

– Vi kan alla bli psykotiska om fel saker händer oss. Vem som helst kan gå över gränsen; det räcker med att låta bli att sova fem dygn i sträck.

Men ingen behöver fastna i psykosen. Det går att komma tillbaka, menar Whitaker och visar detta genom att flytta sig mellan talarstolen och bordet bredvid, och tillbaka igen.

– Vi måste se till hela människan och hitta andra lösningar, säger han och refererar till olika undersökningar med goda resultat.

Han nämner en studie i Finland som ett positivt exempel. Olika former av terapi användes och endast 29 procent av de psykosdrabbade patienterna medicinerade. Efter fem år var över 80 procent symptomfria och kunde arbeta.

Stöd från andra patienter som tillfrisknat, motion, yoga och diet, är förutom terapi, några exempel på alternativ till psykofarmaka. Robert Whitaker ser små tecken på förändring, bland annat hos patienterna själva. En del får helt enkelt nog. De vill inte längre vara patienter.

– Jag känner folk som blivit bra och återanpassat sig till samhället. De jobbar i dag som advokater, läkare eller entreprenörer. Men de vill inte prata om sina erfarenheter av långvarig och felaktig medicinering. I stället försöker de nu bli "odiagnostiserade", säger Robert Whitaker.

Ingemo Orstadius
Journalist, Göteborg

Bild: B.C. Colen; ADIL

FAKTA

Robert Whitaker är amerikansk journalist och författare, som framförallt skriver om medicin, vetenskap och historia. 1999 nominerades han till "Pulitzer Price for Public Service". Han har skrivit flera böcker, bland andra "Mad in America" och "Anatomy of an Epidemic". För den senare vann han 2010 "Investigative Reporters and Editors Book Award" för bästa undersökande journalistik. Läs mer om författaren på hans hemsida: www.robertwhitaker.org